

MUSEUM VOSBERGEN

Muziekinstrumenten

BELEIDSPLAN 2015

MUSEUM VOSBERGEN
Muziekinstrumenten

Gevestigd Vosbergerlaan 35, Eelde

BELEIDSPLAN

1. Doel:

Het doel van het museum bestaat uit:

- a. Het beheren van een collectie muziekinstrumenten en verwante voorwerpen. Deze collectie is ten dele eigendom van de Stichting Museum Vosbergen, ten dele eigendom van D.J. Verel en ten dele eigendom van bruikleengevers. De verdeling wordt regelmatig in lijsten aangegeven.
- b. Het tentoonstellen van de collectie op een wijze die zowel studie, educatie als genoegen dient.
- c. Het educatief ook verder uitbouwen van de mogelijkheden die de collectie biedt zodat natuurkundige, historische en culturele aspecten aandacht krijgen.
- d. Het onderhouden van de voorwerpen op zodanige wijze dat het behoud op langere termijn gewaarborgd is.
- e. Het restaureren waar dit technisch en materieel mogelijk is, waarbij het conserverend karakter van de restauratie voorop staat.
- f. Het uitbreiden van de collectie door aankoop, schenkingen van derden en het vergroten van de kwaliteit zo nodig door afstoten van voorwerpen.
- g. Het vergroten van de museale waarde door het verwerven van bruiklenen.
- h. Het organiseren van concerten. In de praktijk blijken er ca. 15-20 concerten per jaar georganiseerd te worden. Het gemiddelde aantal bezoekers bedraagt 50.
- i. Het huisvesten en beheren van een museumwinkel, gecombineerd met een galerie, waarin voorwerpen die verband houden met de collectie en met muziek in het algemeen, maar ook voorwerpen van algemeen artistieke waarde verkocht worden.
- j. Het serveren van eenvoudige versnaperingen –gedacht wordt aan koffie/thee met gebak- in een daartoe ingerichte ruimte.

2. De doelgroepen

Gezien de ligging van het pand “Villa Vosbergen” wordt gerekend op een beperkt aantal toevallige passanten. Verder zal, ook gezien het specialistisch karakter van de collectie het publiek vooral bestaan uit bezoekers met een gerichte belangstelling. Er wordt op gerekend dat vooral groepen op afspraak het museum zullen bezoeken; gedacht wordt daarbij aan schoolklassen van basis- en voortgezet onderwijs, groepen van leerlingen van scholen voor muziekonderwijs, muziekverenigingen enz. De ervaring heeft in de afgelopen jaren geleerd dat deze, bij het ontstaan van het museum geformuleerde doelstellingen, alle gerealiseerd worden. Bovendien is er een groep concertbezoekers ontstaan. Publicatie van de concerten gebeurt door persberichten in plaatselijk media en, vooral, via een verzendlijst van ca. 800 e-mailadressen.

3. De collectie

De collectie is tot stand gekomen door de verzamelwoede van D.J. Verel. Hij is opgebouwd uit instrumenten die in de loop van ca. 60 jaar zijn belangstelling wekten en in financieel opzicht binnen zijn gezichtsveld lagen. Dat betekent dat de aankopen vaak bedragen van tientallen guldens, meestal van honderden guldens en soms van duizenden guldens bedroegen. Dat heeft een collectie opgeleverd met als zwaartepunt negentiende-eeuwse instrumenten, enkele achttiende-eeuwse instrumenten en tamelijk veel instrumenten uit de twintigste eeuw. Een uitzondering zijn een Oudgriekse aulos uit de vijfde eeuw v. Chr., een Egyptische nai uit Alexandrië van ca. 100 vC, Mexicaanse dubbelfluiten uit de Colimacultuur van ca. 200 na C. en een tot cister omgebouwde luit uit de 17de-18de eeuw. Een aantal van de instrumenten is verzameltechnisch gezien van topkwaliteit, het merendeel heeft vooral een historische, illustratieve waarde. Hoewel ernaar gestreefd wordt verworven instrumenten in complete staat te brengen, is het aantal werkelijk bespeelbare instrumenten beperkt. De collectie wordt aanhoudend uitgebreid met nieuwe aankopen. Er is geen sprake van specialisatie; alle soorten instrumenten zijn vertegenwoordigd, hoewel de blaasinstrumenten numeriek de overhand hebben als gevolg van het feit dat die over het algemeen veel bewaard zijn gebleven en dus in de handel zijn. Op 2 februari 2015 bedraagt het aantal in de database opgenomen instrumenten 951.

4. **Herkomst en eigendom**

De instrumenten zijn eigendom van verschillende eigenaren:

1. D.J. Verel, in de Microsoft Access database aangegeven met de letter **p** (privé).
2. Stichting Museum Vosbergen. Het betreft de deelcollecties die bij de stichting van het museum in 2002 door D.J. Verel aan dat museum zijn verkocht. De reden hiervoor was dat het museum, om aan de toen geldende voorwaarden van een Anbi (toen: “gerangschikt museum”) te voldoen een eigen collectie diende te hebben. Het betreft de deelcollecties ‘Automatische instrumenten’ en ‘Buiten-Europese instrumenten’. Voorts uiteraard alle instrumenten die in de loop van het nu 12-jarig bestaan aan het museum zijn geschonken. Ze zijn in de balans opgenomen. In de database worden deze instrumenten met een **m** aangeduid.
3. Bruikleengevers. Een aantal instrumenten en aanverwante zaken is in bruikleen tijdelijk aan het museum afgestaan. De bruiklenen worden in een aparte lijst bijgehouden en er is steeds een bruikleenovereenkomst aanwezig. In het Accessbestand worden ze met een letter **b** aangegeven en p het moment van schrijven van dit plan alle eigendom van D.J. Verel.

5. **Deelcollecties**

Het indelen van muziekinstrumenten is altijd een bron van verwarring: is een piano een snaarinstrument of een slaginstrument? Natuurlijk beide. Een éénduidige indeling is dus nauwelijks mogelijk. Op tamelijk willekeurige grond is gekozen voor de volgende indeling in deelcollecties:

- a. *Blaasinstrumenten*. Daaronder worden instrumenten verstaan waarbij de toon wordt opgewekt door een luchtstroom, dus ook bijvoorbeeld orgels voor zover de “generator” niet bestaat uit een doorslaande tong of een snaar. Er wordt een verdere onderverdeling gemaakt in *Houten blaasinstrumenten*, waarbij de toon wordt opgewekt dooreen luchtstroom die tegen een scherpe rand baast (fluiten) of door luchtstroom die ofwel een z.g. enkelriet ofwel een dubbelriet in trilling brengt ongeacht het materiaal. En koperen blaasinstrumenten, waarbij de trilling wordt veroorzaakt door de lippen van de speler, meestal via een ‘ketelvormig’ mondstuk. De meeste, maar lang niet alle zijn gemaakt van een koperlegering, maar ook bijvoorbeeld houten midwinterhoorns en zinken worden tot “het koper” gerekend.
- b. *Snaarinstrumenten*, ongeacht de wijze waarop de snaar tot klinken wordt gebracht, dus ook piano’s en aeolusharpen.
- c. *Tongeninstrumenten*. Waarbij de toon wordt opgewekt door een luchtstroom die een doorslaande tong tot trillen brengt. Alle harmonica’s, accordeons, harmoniums etc. behoren tot deze categorie.
- d. *Volksinstrumenten*. (van Europese herkomst). Van de vorige deelcollecties worden uitgesloten die instrumenten die niet behoren tot de “westerse kunstmuziek”. Ze werden in deze categorie volksinstrumenten ondergebracht.
- e. *Buiten-Europese instrumenten*.
- f. *Automatische instrumenten*. Eveneens werden bij alle vorige deelcollecties uitgesloten - en in deze deelcollectie samengebracht- die instrumenten die, geheel of gedeeltelijk, spelen door tussenkomst van een automaat die een programma uitvoert dat is vastgelegd op een cilinder met pennen, een geperforeerd stuk papier of karton, een metalen schijf, een elektronisch geheugen of iets dergelijks.
- g. *Diversen*. Er zijn instrumenten die tot geen van deze categorieën behoren zoals bijvoorbeeld getokkelde tongen (zansa), aangeslagen tongen, (“Crawfords dirigentenpiano”, aangestroken platen (zingende zaag”, geweven materialen etc. Ook geluidsbronnen die formeel tot een van de andere deelcollecties behoren worden wel tot deze groep gerekend. Te denken valt aan stemvorken en –fluitjes, mirlitons enz. Daar de hoeveelheid slaginstrumenten in het museum beperkt is is ervoor gekozen ook deze in de groep ‘diversen’ onder te brengen.
- h. *Boeken en ander documentatiemateriaal*. Als bijproduct van de collectie is een niet gering volume aan schriftelijke bronnen tot stand gekomen, zoals boeken over instrumenten en bouwers, historische achtergrond etc. Ook is er een groot aantal catalogi van veilingen en van fabrikanten. Van deze deelcollectie is nog geen begin gemaakt van een registratie, maar dat zal hopelijk ooit ter hand worden genomen.

6. Registratie

De collectie wordt geregistreerd in een bestand met behulp van het programma Microsoft Access. In dit bestand, dat primair de vorm van een tabel heeft wordt van elk instrument genoteerd: de naam, de bouwer, het land van herkomst/vervaardiging, enige karakteristieken zoals toonsoort, aantal kleppen of snaren, de materialen die zijn toegepast, een afmeting (meestal de totale lengte), bij toetsinstrumenten de omvang enz. Een en ander is verschillend per deelcollectie. Met als uitgangspunt genoemde tabel kan het programma allerhande lijsten, deeltabellen etc. in zelfgekozen opmaakprofielen vervaardigen. De collectie is nu geheel in zo'n bestand ingevoerd. (Daar Microsoft het programma Access niet langer produceert en ondersteunt wordt de laatste tijd voor lijsten voor bijvoorbeeld taxatie de gegevens uit Access geëxporteerd naar Microsoft Excell, dat in veel opzichten flexibeler is. Het is een voornemen de database ooit te vertalen naar een speciaal daarvoor bedoeld Museumregistratiesysteem.

7. Documentatie

Zie ook 5i. Van een documentatie per instrument, meer dan wat onder 6 is vermeld is geen sprake. Het oorspronkelijk plan om een voor publiek toegankelijke bibliotheek met leeszaal te maken is, mede door plaatsgebrek niet gerealiseerd.

8. Onderhoud

Op een enkele uitzondering na wordt reparatie, restauratie en onderhoud in eigen beheer uitgevoerd. Dit houdt in dat van houten instrumenten scheuren worden gelijmd en zo nodig gepend, ontbrekende delen bijgezocht, zo nodig bijgemaakt, kleppen en klepveren worden hersteld en eventueel vernieuwd etc. Metalen instrumenten worden waar nodig opnieuw gesoldeerd, deuken zoveel mogelijk uitgedeukt en gladgestreken en het materiaal weer gepolijst. Daartoe worden alleen als het onvermijdelijk is instrumentdelen losgesoldeerd. Een en ander houdt uiteraard verband met beschikbare vaardigheid en tijd. Het vervangen van onderdelen wordt alleen bij uiterste noodzaak gedaan. De nadruk ligt steeds op conserverend restaureren. Een "als nieuw" resultaat wordt niet nagestreefd.

9. Beheer

De instrumenten worden zoveel mogelijk bewaard in vitrines en vanwege de zichtbaarheid natuurlijk meestal niet in hun foedralen, dozen enz.. Bij de luchtbeheersing wordt gewaakt voor te grote droogte, die een grotere bedreiging vormt dan te grote vochtigheid voor de bij muziekinstrumenten toegepaste materialen. Droogte wordt bestreden met behulp van bevochtigingsapparaten en te grote vochtigheid door goede ventilatie. Bij de verlichting van instrumenten moet gewaakt worden voor temperatuurverhoging. In verband hiermee wordt halogeen- en gloeilampverlichting vermeden en TL-verlichting waar mogelijk toegepast.

10. Gebruik van de collectie

Het bespelen van de instrumenten is niet het doel van de verzameling maar zeker niet uitgesloten, waarbij natuurlijk gewaakt moet worden voor onzorgvuldige omgang met de kwetsbare voorwerpen. Hout moet steeds worden gedroogd en metaal goed afgeveegd om oxidatie te voorkomen. Tot nu toe zijn vooral de automatische instrumenten veelvuldig te horen geweest maar ook andere instrumenten worden af en toe uitgeleend.

11. Collectievorming

Het is de bedoeling om te blijven streven naar uitbreiding en verbetering van de collectie. Zeker zal ook in de toekomst een actief aankoopbeleid worden gevoerd, voor zover dat binnen de financiële horizon van het museum en D. Verel blijft. Ook door middel van schenkingen vindt regelmatig uitbreiding plaats. Voor verbetering van de collectie is het, net als in het verleden zeker denkbaar dat onderdelen worden afgestoten ten bate van betere exemplaren. De expositie kan ook zeker in kwaliteit winnen door middel van bruiklenen om hiaten op te vullen.

12. **Waardebepaling en verzekering**

De collectie is verzekerd tegen de meest actuele bedreigingen bij Interpolis. De taxatie vindt plaats door de heer S. Venema te Amsterdam en is voor het laatst gebeurd in februari 2015.

13. **Museale kwaliteit**

De kwaliteit van de collectie is in 2000 beoordeeld door drs. Rob van Acht, conservator van het Gemeentemuseum te Den Haag, afdeling muziekinstrumenten. In zijn visie is de verzameling “.....in zijn totaliteit en diversiteit van (meer dan) regionaal belang”. Deze evaluatie is op aanvraag beschikbaar.

Eelde, maart 2015

D.J. Verel